

УДК 65.01:387.22.001+332.1

Є.В. КОТОВ, канд. екон. наук, учений секретар інституту,
В.І. ЛЯШЕНКО, д-р екон. наук, завідувач відділу
Інститут економіки промисловості НАН України, м. Київ

ПРО НЕОБХІДНІСТЬ ЯКІСНОГО СТАТИСТИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОЦІНКИ СТАДІЙ МОДЕРНІЗАЦІЇ ПРОМИСЛОВИХ МІСТ І РЕГІОНІВ УКРАЇНИ

Ключові слова: облік, якісна оцінка, модернізація, промислові міста, регіони України.

У статті розкрито недоліки національної системи статистичного обліку, які перешкоджають проведенню якісних оцінок процесів модернізації економіки України. Надає рекомендації з їх подолання та розвинення бази статистичного обліку.

У даний час в літературі накопичено велику кількість матеріалів, присвячених аналізу стану та розвитку міста. Систематизація публікацій про міста та урбанізацію дозволила оцінити весь інформаційний «банк» публікацій, що склався з XVI ст. (часу появи друкарства) і до кінця XX ст. приблизно у 350 тис. найменувань [1, с. 98]. У пошуках визначення сутності та призначення міста проведено безліч досліджень, у яких відображено різні точки зору на ці проблемні питання, залежно від підходів і цілей, які переслідували їх автори.

Дж. Форрестер, який досліджував проблеми структурування міського соціального простору, визначав місто як складну, саморегульовану систему, «... усередині якої створюються напруги, що змінюють економічну діяльність і обумовлюють зрушення у використанні земельних ділянок, будівель та міграції населення» [2, с. 14]. Фундаментальні роботи з питань планування модернізації міст в контексті забезпечення сталого розвитку регіонів, які активно обговорюються світовою науковою спільнотою, підготовлені вченими Сіднейського університету [3].

У доповіді про світовий розвиток [4] стверджується, що деякі міста розвиваються успішно завдяки територіальним змінам, які характеризуються трьома вимірами: збільшення щільності, що виявляється у зростанні міст; скорочення відстаней по мірі того, як працівники та бізнес мігрують ближче до вузлів високої економічної щільності; зниження ступеня роз'єднаності в міру того, як країни підвищують проникність своїх економічних кордонів і виходять на світові ринки, щоб скористатися перевагами масштабного виробництва і спеціалізації. У минулому на цих принципах перебудували географію свого господарства Сполучені Штати Америки і Японія, а зараз це робить Китай.

У сучасному світі домінують дві концепції соціально-економічного розвитку: постіндустріальна та неоіндустріальна. Так, стратегія розвитку промисловості Європейського Союзу побудована на базі неоіндустріальної концепції. У березні 2010 р в ЄС була прийнята нова

європейська стратегія економічного розвитку — «Європа 2020: Стратегія розумного, стійкого і інтегруючого зростання». Один з її розділів присвячений проблемам формування й реалізації нової промислової політики Європи в умовах глобалізації.

Цей розділ передбачає вирішення низки завдань, спрямованих на диверсифікацію промисловості, створення сильної та конкурентоспроможної промислової бази, розвиток розумного регулювання конкуренції і стандартизацію, поліпшення ділового середовища й активне використання енергозберігаючих технологій.

Під постіндустріальною модернізацією розуміється перехід від індустріального суспільства до суспільства знань. Ця концепція була розроблена в 70-х роках минулого століття і до сих пір ще не втратила своєї актуальності. Концепція постіндустріального суспільства була висунута американським соціологом і політологом Деніелом Беллом, професором Гарвардського і Колумбійського університетів, у 1973 р. [5]. Його ідея полягала в тому, що постіндустріальне суспільство характеризується рівнем розвитку послуг, їх переважанням над усіма іншими видами господарської діяльності в загальному обсязі ВВП і, відповідно, чисельністю зайнятих у цій сфері (до 90 % працюючого населення).

Неоіндустріальна модернізація відображає новий етап розвитку індустріалізації в напрямі підвищення частки наукомісткого передового виробництва. Дана концепція зародилася порівняно недавно, хоча перші дослідження на цю тему були розпочаті навіть раніше за дослідження з проблем постіндустріалізації. Джон Кеннет Гелбрейт, американський економіст канадського походження, в 1967 р. висунув ідею нового індустріального суспільства [6]. На його думку, однією з головних економічних характеристик є зміна структури робітничого класу шляхом збільшення частки зайнятих розумовою кваліфікованою працею. Однак на відміну від концепції постіндустріального розвитку, яка також спирається на зміну структури робочої сили, тільки у бік сфери надання послуг, основним завданням даної трансформації стає підтримка високих темпів виробництва.

Другим висновком, зробленим Джоном Гелбрейтом і охоче використовуваним у своїх дослідженнях сучасними неоіндустріалістами, є теза про панування великих корпорацій і поступове їх злиття з державою. На пострадянському просторі ідеї нової індустріалізації активно просуваються професором МДУ С.С. Губановим [7].

На його думку, саме неоіндустріалізація призведе до об'єднання корпорацій з державою та створення на їхній основі великих вертикально-інтегрованих державних корпорацій. У результаті буде побудовано суспільний лад, іменованій державним капіталізмом.

Метою дослідження є удосконалення статистичного забезпечення методики оцінки і стадій модернізації промислових міст і регіонів України.

Спираючись на вищевикладені концепції, автори здійснили спробу провести кількісну оцінку процесів пост- і неоіндустріальної модернізації. За основу при оцінці процесів модернізації було взято методику, запропоновану для країн у роботі [8], яка була адаптована в ІЕП НАН України для міст і регіонів, а також проведено перші розрахунки на реальних даних [9—12]. Однак пристосування базової методики до українських реалій зіткнулося з недосконалістю нормативно-правового забезпечення системи збору й обробки статистичної інформації на рівні міста та низкою інших перешкод.

1. *Статистичні обмеження.* Пов'язані з тим, що вітчизняна система не веде статистичного обліку деяких показників, необхідних для розрахунку визначених стадій модернізації. Тому було прийнято рішення відмовитися від використання деяких показників, а ряд необхідних показників замінити на інші, що якоюсь мірою знизило якість отриманих результатів. Тому було здійснено низку заходів:

1. Показник «чисельність вчених і інженерів, повністю зайнятих у НДДКР на 10000 населення» було замінено показником «чисельність працівників наукових організацій на 10000 населення». При визначенні чисельності працівників наукових організацій обліку підлягали тільки фахівці, які виконують наукові та науково-технічні роботи (дослідники та техніки).

2. Показник «чисельність жителів, які подають заявки на патенти, на 1 млн осіб», було замінено показником «чисельність авторів раціоналізаторських пропозицій на 1 млн осіб». Дані про чисельність авторів раціоналізаторських пропозицій збиралися за різними формами статзвітності: за 2001—2008 рр. — за даними форми № 4-нт «Звіт про отримання прав інтелектуальної власності та використання об'єктів права інтелектуальної власності»; до 2001 р. — чисельність винахідників, авторів промислових зразків і раціоналізаторських пропозицій; після 2010 р. — за даними форми № 1-технологія «Звіт про створення та використання передових технологій та об'єктів права інтелектуальної власності».

3. Виникає проблема конфіденційності необхідних для розрахунків даних, внаслідок чого статистичні управління не надають інформацію для дослідження. Так, при дослідженні деяких міст Донецької області [3] автори зіткнулися з тим, що по містах Єнакієве, Слов'янськ і Харцизьк дані про чисельність авторів раціоналізаторських пропозицій за 2008—2010 рр. не було надано обласним управлінням статистики саме через те, що дана інформація є конфіденційною. Значимість даного показника, і це було підтверджено розрахунками інтегральних показників, змусила піти на непопулярний крок і висунути припущення, що чисельність даної соціальної групи по досліджуваних роках не зменшилась у порівнянні з попереднім періодом (2005 роком). У результаті введене припущення дозволило даним містам здійснити прорив у групі індикаторів знань, що позитивно позначилося на інтегральних індексах модернізації, які зросли в Єнакієве у 2008 і 2010 рр. відповідно на 10 і 11 пунктів; у Слов'янську у 2010 р. — на 4 і 5 пунктів; у Харцизьку (2008 р.) — на 10 і 11 пунктів.

4. Відмова від індикатора «споживання енергії на душу населення» була викликана відсутністю ведення відповідного статистичного обліку на рівні міста.

5. Вітчизняна система статистичного обліку на рівні міста не розраховує ні загальний показник ВВП, ні показник ВВП на душу населення, що змусило від нього відмовитися. З тих же причин не використовувався індикатор «ВВП на душу населення в умовах паритету купівельної спроможності». Для заміни було застосовано показник ВВП міста, розрахований як добуток валового регіонального продукту на душу населення та чисельності жителів міста. Такий саме підхід було застосовано і при визначенні показника валової доданої вартості в сільському господарстві, промисловості та сфері послуг через причину відсутності їхнього статистичного обліку на рівні міста.

6. Вищеназвані причини змусили відмовитися від використання такого поширеного в розвинутих країнах індикатора якості економіки, як показник екологічної ефективності. Цей показник відображає ефективність енергетичної сфери і розраховується як відношення ВВП на душу населення до споживання енергії на душу населення.

7. Дані про поширеність мережі Інтернет серед жителів міст не були отримані у зв'язку з тим, що приватні Інтернет-провайдери не надають свою інформацію обласним управлінням статис-

тики, а державна компанія Укртелеком має мізерну частку даного ринку.

8. Показник очікуваної тривалості життя при народженні в розрізі міст не ведеться статистичними управліннями і тому при розрахунках був прийнятий на рівні обласного значення.

9. Показник «частка студентів, які отримують вищу освіту, серед населення студентського віку (20—24 років)» по деяких містах не зовсім коректно відображав реальну ситуацію. Вищі навчальні заклади, а також регіональні інститути, філії та навчальні центри, розташовані на території деяких міст області, або відображаються у статзвітності за місцем розташування головних вузів, або в результаті реорганізації увійшли до складу вищих навчальних закладів обласних центрів чи інших міст регіону (наприклад, Горлівський інститут іноземних мов увійшов до складу Слов'янського педагогічного університету, а Горлівський автодорожній інститут — Донецького національного технічного університету). У зв'язку з цим чисельність їх учнів у вітчизняній системі статистичного обліку відноситься не до міста, де вони проходять навчання, а до головного навчального закладу, якому вони юридично підпорядковані, що спотворює статистичну інформацію, причому не тільки у сфері освіти, а й науки, оскільки відповідні обмеження застосовуються й до наукової роботи викладачів вузів.

10. Аналогічна ситуація з урахуванням внеску у ВВП міста представництв і філій підприємств і банків, які розташовані на території міста. Їхні фінансові показники, головним чином чистий дохід, необхідний для розрахунку ВВП, органами статистики враховується в загальних фінансових показниках материнських офісів, які розташовані на території регіональної столиці, а то й за межами області, найчастіше — у Києві. Таким чином, позитивне чисте сальдо роботи філій і представництв збільшує ВВП суб'єктів, розташованих на іншій території. Звідси — невиправдано завищене «статистичними методами» положення столиці України та обласних центрів.

II. *Зміна параметрів індикаторів.* Базова методика [8] пропонує визначати частку осіб із середньою та вищою освітою у групі населення відповідно у віці 12—17 та 20—24 років. Даний інтервал не зовсім адекватний для українських умов. Кількість дітей, що йдуть до школи з шести років, неухильно зростає і тому ігнорувати даний факт було б недоцільно. Нижня вікова межа для вступників до вузів в Україні становить 18 років. Верхня межа віку осіб, які отримують

Індикатори оцінки постіндустріальної та неоіндустріальної модернізації промислових міст до і після урахування об'єктивних обмежень

Модернізація	Групи індикаторів	Інтерпретація індикатора	
		Базисна методика	Скориговані з урахуванням об'єктивних обмежень
Постіндустріальна модернізація	Інновації у знаннях	Співвідношення витрат на НДДКР і ВВП	Співвідношення витрат на НДДКР і ВВП
		Чисельність вчених і інженерів, повністю зайнятих у НДДКР, на 10000 населення	Чисельність працівників наукових організацій, на 10000 населення
	Передача знань	Чисельність жителів, які подають заявки на патенти, на 1 млн осіб	Чисельність авторів раціоналізаторських пропозицій, на 1 млн осіб
		Частка тих, хто навчається в середніх навчальних закладах серед населення відповідного віку (12—17 років)	Частка тих, хто навчається в середніх навчальних закладах серед населення відповідного віку (6—17 років)
		Частка студентів, які отримують вищу освіту, серед населення студентського віку (20—24 років)	Частка студентів, які отримують вищу освіту, серед населення студентського віку (18—25 років)
		Кількість телевізорів, на 1000 осіб	Показник не використовувався
	Якість життя	Чисельність користувачів мережі Інтернет, на 100 жителів	Відсутня статистична інформація на рівні міста
		Частка міського населення у загальній кількості населення	Частка міського населення у загальній кількості населення
		Чисельність лікарів, на 1000 жителів	Чисельність лікарів, на 1000 жителів
		Смертність дітей у віці до 1 року, на 1000 народжених	Смертність дітей у віці до 1 року, на 1000 народжених
		Очікувана тривалість життя при народженні	Прийнята на рівні обласного значення
		Кілограм нафтового еквівалента на людину	Відсутня статистична інформація на рівні міста
Якість економіки	ВВП на душу населення, в дол. США	Замінений показником ВВП міста	
	ВВП на душу населення в умовах ППС, в міжнародних доларах	Показник не використовувався	
	Частка сільськогосподарської та індустріальної доданої вартості у ВВП	Частка сільськогосподарської та індустріальної доданої вартості у ВВП	
	Частка осіб, зайнятих у сільському господарстві та промисловості	Частка осіб, зайнятих у сільському господарстві та промисловості	
Неоіндустріальна модернізація	Економічні індикатори	ВВП на душу населення, в дол. США	Замінений показником ВВП міста
		ВВП на душу населення в умовах ППС, в міжнародних доларах	Показник не використовувався
		Співвідношення доданої вартості у сфері послуг і ВВП	Співвідношення доданої вартості у сфері послуг і ВВП
		Співвідношення зайнятих у сфері послуг і загальної зайнятості	Співвідношення зайнятих у сфері послуг і загальної зайнятості
	Соціальні індикатори	Частка міського населення у загальній кількості населення	Частка міського населення у загальній кількості населення
		Чисельність лікарів на 1000 жителів	Чисельність лікарів на 1000 жителів
		Очікувана тривалість життя при народженні	прийнята на рівні обласного значення
		Ефективність енергетичної сфери: ВВП на душу населення / споживання енергії на душу населення	Відсутня статистична інформація на рівні міста
	Індикатори знань	Співвідношення витрат на НДДКР і ВВП	Співвідношення витрат на НДДКР і ВВП
		Чисельність жителів, які подають заявки на патенти, на 1 млн осіб	Чисельність авторів раціоналізаторських пропозицій на 1 млн осіб
		Частка студентів, які отримують вищу освіту, серед населення студентського віку (20—24 років)	Частка студентів, які отримують вищу освіту, серед населення студентського віку (18—25 років)
		Чисельність користувачів мережі Інтернет, на 100 жителів	Відсутня статистична інформація на рівні міста

вищу освіту, була збільшена для того, щоб охопити тих, хто не встиг вступити до ВНЗ відразу після закінчення школи, хто вступив до ВНЗ після служби в армії та з інших причин. Тому при визначенні частки осіб із середньою і вищою освітою були взяті групи населення у віці 6—17 і 18—25 років відповідно.

III. *Осучаснення індикаторів.* Було прийнято рішення не використовувати індикатор, що відображає поширеність телебачення (кількості телевізорів на 1000 осіб). Відмова від даного індикатора була обумовлена низькою результативністю даного способу передачі знань у наш час. Телебачення поступово витісняється більш мобільними засобами передачі інформації та знань. Поширення мережі Інтернет принесло з собою IP-телефонію та IP-TV (трансляція телевізійних програм через Інтернет). Замінити індикатор, що відображає поширеність телебачення, показником поширеності мобільних телефонів або комп'ютерів, які в розвинених країнах давно стали популярним засобом передачі інформації і знань, або доповнити його поширеністю IP-телебачення досить проблематично через відсутність даної статистичної інформації.

IV. *Вибір еталонів.* Дана проблема пов'язана з тим, що використання на рівні міста деяких еталонних значень, які застосовувалися в базовій методиці на національному рівні, не зовсім коректно. Тому при визначенні стандартних значень для деяких показників методики були використані інші підходи. Так, брати для еталонного значення рівень ВВП розвинених країн світу, щоб потім з ним порівнювати показник валового внутрішнього продукту міста, методологічно невірно. Місто має можливості впливати на рівень і динаміку соціальних і екологічних показників.

Наприклад, для таких показників, як рівень смертності дітей на 1000 народжених живими, кількість лікарів на 1000 осіб або фінансування інновацій можна і навіть потрібно застосовувати для еталонних значень найкращі показники країн-лідерів. На окремі економічні показники місто або не може впливати, або його вплив настільки мінімальний, що ефект у часі майже не помітний. У першу чергу це стосується абсолютного значення ВВП міста. Структуру галузей, які формують ВВП, місто в змозі координувати, і відносні показники структури ВВП міста можливо порівнювати з аналогічними показниками провідних країн світу. Абсолютне ж його значення, на нашу думку, необхідно порівнювати зі схожими за структурою промис-

ловості та чисельності населення містами інших країн.

У результаті обліку всіх зовнішніх обмежень була сформована нова база індикаторів, яка представлена в таблиці. Слід визнати, що сформована база має ряд недоліків, які за певних обставин можуть значно впливати на правильність розрахунків і обґрунтованість подальших оцінок, зроблених на їхній основі.

Висновки. Варто зазначити, що вітчизняна система статистичного обліку вкрай недосконала у плані імплементації визнаних зарубіжних методик оцінки процесів модернізації.

Актуальні для світового співтовариства статистичні показники не розраховуються або доступ до них закритий. Навіть більше — вітчизняна система статистичного обліку не враховує національних потреб у вирішенні даної проблеми. Проте варто зазначити, що невідповідність системи статобліку пов'язана з тим, що в Україні немає затвердженої методики оцінки процесів модернізації економіки на рівні міста. Тому головним рішенням даної проблеми є розробка Міністерством економічного розвитку і торгівлі України, із залученням відповідних міністерств, відомств і наукових установ, методики оцінки процесів модернізації на різних рівнях управління: національному, регіональному, галузевому та міському. З метою реалізації розробленої методики потрібно забезпечити відкритість і повноту ведення статистичної інформації, необхідної для розрахунків із проблем модернізаційних змін.

У сучасних умовах всебічного реформування економіки виникає необхідність постійного моніторингу структурних трансформацій на національному та регіональному рівнях. Тому показники, які найповніше можуть характеризувати рівень розвитку країни та її регіонів, повинні дозволяти представляти їх у попередньому, поточному та майбутньому періодах. Практично вони повинні відповідати вимогам комплексності, необхідності максимально враховувати наявні взаємозв'язки різних показників, які впливають на збалансований секторальний, просторовий (регіональний) розвиток.

Можливість використання науково-методичних підходів в оцінці реформування, рівня структурних трансформацій, регіонального розвитку та міжрегіональних порівнянь обумовлюється інформаційними можливостями національної та регіональної статистики. Тому виникає потреба в інформаційному та методичному забезпеченні розробки програмних документів на базі даних не тільки національної, але й регіональної ста-

тики. А з метою порівняльної оцінки — потреба системного моделювання закономірностей економічних і бізнес-процесів, оцінки прогнозованих рівнів і взаємозв'язку показників розвитку регіонів з позицій їх динамічної і структурної збалансованості.

З початку 90-х років ХХ ст. суспільство, держава, органи місцевого самоврядування систематично і усвідомлено втрачали контроль над підприємствами житлово-комунального господарства, не зважаючи на те, що значна частина цих підприємств все ще знаходиться у власності держави і територіальних громад. Це призвело до невиправданого зростання витрат і тарифів з надання комунальних послуг, зниження їхньої якості, зростання фізичного зносу основних фондів унаслідок недотримання норм відтворення, відключення від мереж споживачів.

Також останнім часом все більш важливе значення в розвитку регіонів займає інституційна складова, оскільки території мають локальні інституційні моделі, що сформувалися, виступаючи як конфігурації формальних і неформальних інститутів, які відрізняються один від одного. Оцінка стійкого розвитку території припускає створення відповідного статистичного забезпечення.

Не повною мірою відповідає сучасним вимогам і визнаним міжнародним стандартам державна статистична звітність щодо наукової та інноваційної діяльності. Традиційні статистичні форми Держкомстату України та результати спеціальних інноваційних обстежень за методикою ЄС за окремі роки не завжди дають необхідну та вичерпну інформацію для проведення оцінок рівня розвитку інноваційної сфери країни.

Пропонується у статистичних щорічниках як на національному, так і на регіональному рівнях, а також на сайті Держкомстату зробити такі зміни та доповнення.

1. Економічну, інституційну, соціальну й екологічну складову розвитку території треба доповнити такими показниками: кількість економічних злочинів; рівень тіньової економіки в регіоні; витрати на інформаційно-комунікаційні технології в регіоні; площа господарського освоєння та антропогенних перетворень території; кількість підприємств-природокористувачів; частка витрат на охорону навколишнього середовища в бюджеті регіону; загальна кількість організацій соціальної сфери; частка населення з доходами, нижче за прожитковий мінімум; середня тривалість життя в регіоні; динаміка інвестицій в основний капітал, направлених на

охорону навколишнього середовища та раціональне використання природних ресурсів.

2. Потрібно розширити перелік показників, що характеризують фінансову складову в регіонах. Можливість порівняння планових показників і фактичних у цій сфері дозволить характеризувати ефективність регіонального управління.

3. Оскільки загальносвітовою тенденцією у зростанні капіталізації підприємств є збільшення в балансах частки нематеріальних активів, як провідної частки інноваційної складової, було б доцільно у таблицях «Баланс підприємств за видами економічної діяльності» в колонці «Необоротні активи» виокремити «Матеріальні активи», «Нематеріальні активи» та «Інші активи», а також виділяти окремо великі, середні та малі підприємства.

4. Втрата контролю за роботою підприємств сфери ЖКГ сприяла скороченню публічної статистичної інформації про результати виробничо-господарської діяльності, зокрема, такої інформації: про вартісні результати роботи підприємств ЖКГ роздільно за видами економічної діяльності — виробництво і розподіл газу; постачання пару і гарячої води; збирання, очищення і розподілення води. У число вартісних показників слід включати інформацію за елементами витрат і статтями калькуляції, про тарифи, об'єми реалізації послуг, прибутки, обсяги амортизаційних відрахувань, рентабельність; обсяг інвестицій в основний капітал за формами відтворення та джерелами фінансування, вартість і фізичний стан основних фондів, що вводяться і виводяться з експлуатації; чисельність і склад персоналу, що є необхідним для проведення аналізу трудовитрат на одиницю об'єму послуг.

5. Враховуючи соціальну значущість підприємств сфери ЖКГ, які надають соціальні блага, гарантовані Конституцією України, інформація про роботу підприємств повинна бути доступною. Слід підвищити також достовірність інформації про обсяги наданих послуг підприємствами, для чого варто ввести показник «у тому числі за даними приладів обліку».

6. Необхідний також відкритий доступ до електронної статистики і в розрізі міст, оскільки вирішення соціальних питань все більше переноситься на рівень органів місцевого самоврядування. У зв'язку з тим, що соціально-економічна система отримала значну трансформацію у своєму розвитку, важливою умовою її ефективності є підвищення ролі міст з визначення моніторингу соціально-економічного розвитку міст. Водночас нормативно-правові документи з цього пи-

тання (2004 та 2009 рр.), які є занадто декларативними, не сприяють прийняттю необхідних рішень. Отже, можна констатувати відсутність уваги до вивчення цього питання. Відсутність офіційної статистичної інформації не дозволяє підтвердити висновки щодо існування різних економічних укладів у різних за величиною містах. У той час, як рішення багатьох соціальних питань перекладається на рівень місцевих рад.

7. На сайті Держкомстату з метою моніторингу стану зростання капіталізації економіки України та її регіонів у відповідних підрозділах стосовно великих, малих і середніх підприємств треба подавати інформацію про частку матеріальних і нематеріальних складових в їх активах у розрізі як видів економічної діяльності, так і за регіонами країни.

8. Оскільки наявна система національної статистики потребує певних змін, поступового вдосконалення та модифікації для забезпечення адаптації міжнародного досвіду до національних умов, то з цією метою необхідно: увести додаткові показники оцінки науково-технічного та інноваційного потенціалу України у традиційні (регулярні) форми державної статистичної звітності, зокрема: кількість інноваційних підприємств непромислової сфери (% від загального числа непромислових підприємств); кількість інноваційних підприємств, які співпрацюють з іншими (% від загального числа підприємств); фінансування інноваційної діяльності за рахунок венчурного капіталу (% до ВВП); витрати бізнесу на дослідження та розробки (% до ВВП); недослідницькі витрати підприємств непромислової сфери на інновації (% від обороту); розширити спектр видів економічної діяльності, за якими збираються дані щодо інноваційної діяльності підприємств; продовжити регулярне проведення інноваційних обстежень за методикою ЄС і запровадити нові форми спеціалізованих обстежень з питань, що не знайшли відображення в офіційних джерелах статистичної звітності.

9. Ввести розрахунок і оприлюднення у статистичних щорічниках показника національного багатства як по країні в цілому, так і в розрізі областей з урахуванням ресурсної, соціальної, фінансової, матеріально-майнової та нематеріальної складових [13; 14].

Також необхідно здійснити низку наступних заходів: зобов'язати Державну службу статистики України та її обласні відділення вести основні макроекономічні та макросоціальні показники (наприклад, валовий дохід і додану вартість за секторами економіки, очікувану тривалість

життя тощо) на рівні міст; зобов'язати приватні компанії, що надають телекомунікаційні послуги населенню, звітувати перед органами статистики; при підрахунку кількості осіб відповідного віку ввести вікові групи, які відповідають часу навчання в середніх і вищих навчальних закладах: 6—17 років; 18—22 роки; забезпечити ведення статистичного обліку по вищих навчальних закладах, підприємствах і організаціях банківської сфери за місцем їх фактичного розташування, а не знаходження головного офісу.

Це дозволить розширити глибину і якість аналізу вітчизняної соціально-економічної та науково-інноваційної сфери, а також проводити обґрунтовані порівняння показників стану і динаміки науково-інноваційної діяльності в Україні з аналогічними показниками країн-учасниць ЄС.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. *Заборова Е.Н.* Город как социальное пространство / Е.Н. Заборова, А.Ф. Исламова // Социс. — 2013. — № 2. — С. 97—101.
2. *Форрестер Дж.* Динамика развития городов / Дж. Форрестер. — М.: Прогресс, 1974. — 212 с.
3. *Gilmour T.* Dialogues in Urban Planning: Towards Sustainable Regions / Tony Gilmour, Edward J. Blakely, Rafael E. Pizarro. — 1st ed. — Sydney: Sydney University Press, 2008.
4. *Доклад о мировом развитии 2009.* Новый взгляд на экономическую географию. Обзор. Программа развития Организации Объединенных Наций (ПРООН). — М.: Весь Мир, — 2010. — 48 с.
5. *Белл Д.* Грядущее постиндустриальное общество / Д. Белл. — М.: Академия, 2004. — 578 с.
6. *Гэлбрейт Дж.* Новое индустриальное общество: пер. с англ. / Дж. Гэлбрейт. — М.: АСТ: ООО «Транзит-книга»; СПб.: Terra Fantastica, 2004. — 602 с.
7. *Губанов С.С.* Державний прорыв. Неиндустриализация России и вертикальная интеграция / С.С. Губанов. — М.: Книжный мир, 2012. — 224 с.
8. *Обзорный доклад о модернизации в мире и Китае (2001—2010)* / пер. с англ.; под общей ред. Н.И. Лапина; предисл. Н.И. Лапин, Г.А. Тосунян. — М.: Весь Мир, 2011. — 256 с.
9. *Котов Е.В.* Оценка уровня модернизации городов и регионов при разработке стратегий опережающего развития / Е.В. Котов, В.И. Ляшенко // Устойчивое развитие экономики: опережающее развитие; В.А. Подсолонко, Е.А. Подсолонко, В.Н. Храпко и др. — Симферополь: ДИАЙПИ, 2013. — С. 239—256.
10. *Амоша А.И.* Ответственность отечественных корпораций в развитии малого бизнеса в контексте стратегии модернизации промышленных городов / А.И. Амоша, Е.В. Котов, В.И. Ляшенко // Вісник Донецького державного університету управління «Менеджер». — 2013. — № 3 (65). — С. 9—20.

11. *Котов Е.В.* Оценка стратегических перспектив социально-экономической модернизации города Мариуполь / *Е.В. Котов, В.И. Ляшенко* // *Управління економікою: теорія та практика. Другі Чумаченківські читання: зб. наук. пр.; НАН України, Ін-т економіки пром-сті; редкол.: О.І. Амоша (голов. ред.), В.І. Ляшенко (відп. ред.), Л.Г. Червова та ін. — Донецьк, 2013. — С. 3—30.*
12. *Котов Є.В.* Порівняльна оцінка стану модернізації промислових міст Донбасу / *Є.В. Котов, В.І. Ляшенко* // *Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України. Регіональна політика в Україні: сучасний стан та шляхи активізації: [зб. наук. пр.]; НАН України, Ін-т регіональних досліджень; редкол.: В.С. Кравців (відп. ред.). — Львів : ІРД НАН України, 2014. — Вип. 3 (107). — С. 261—275.*
13. *Вишневський О.С.* Концептуальний підхід до формування комплексного показника оцінки ефективності реалізації стратегії випереджального розвитку регіону / *О.С. Вишневський, В.І. Ляшенко, Є.В. Котов* // *Опережающее управление социально-экономическим развитием регионов: устойчивое развитие экономики и электронное управление экономическим развитием : материалы Четвертой международной научно-практической конференции / науч. ред. В.А. Подсолонко. — Симферополь : ДИАЙПИ, 2013. — С. 206—212.*
14. *Lyashenko V.I.* Expediency of application of the regional and municipal (communal) wealth indicators at the generation of the regional and urban development strategies / *V.I. Lyashenko, Y.I. Zhykhareva, O.S. Vyshnevskyy* // *Economic Herald of the Donbas. — 2013. — No. 4. — P. 75—80.*

Надійшла 18.09.2014

Е.В. Котов, В.И. Ляшенко

Институт экономики промышленности
НАН Украины, г. Киев

О НЕОБХОДИМОСТИ КАЧЕСТВЕННОГО СТАТИСТИЧЕСКОГО ОБЕСПЕЧЕНИЯ ОЦЕНКИ СТАДИЙ МОДЕРНИЗАЦИИ ПРОМЫШЛЕННЫХ ГОРОДОВ И РЕГИОНОВ УКРАИНЫ

В статье раскрыты недостатки национальной системы статистического учета, которые препятствуют проведению качественных оценок процессов модернизации экономики Украины. Представлены рекомендации по их преодолению и развитию базы статучета.

Ключевые слова: статистический учет, качественная оценка, модернизация, промышленные города, регионы Украины.

E.V. Kotov, V.I. Lyashenko

Institute of Industrial Economics
of NAS of Ukraine, Kiev

ON THE NECESSITY OF PROVIDING GOOD-QUALITY STATISTICAL SUPPORT TO THE EVALUATION OF MODERNIZATION OF INDUSTRIAL CITIES AND REGIONS IN UKRAINE

The article reveals drawbacks of the national system of statistical accounting which prevent to carry out good-quality evaluation of the processes of modernization of Ukraine's economy. The recommendations are given to overcome given drawbacks and to develop statistical accounting.

Key words: statistical accounting, good-quality evaluation, modernization, industrial cities, regions of Ukraine.